

3. *Базилевич К.* Об'єктивна необхідність і межі державного регулювання страхової діяльності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка. — К., 2006. — С. 81—82.

Статтю подано до редакції 10.10.2012 р.

УДК 334.012.82:336.7

Дибань О.Л., здобувач кафедри менеджменту банківської діяльності, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», головний спеціаліст третього інспекційного відділу на ринку страхування департаменту страхового регулювання та нагляду Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

РОЛЬ БАНКІВ І СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Досліджено роль банків і страхових організацій на фінансовому ринку України; визначено взаємовідносини продавців і покупців на фінансовому ринку; проаналізовано кругообіг фінансових ресурсів на фінансовому ринку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банки, страхові організації, фінансовий ринок, ринок фінансових послуг, фінансові інститути.

АННОТАЦИЯ. Исследована роль банков и страховых организаций на финансовом рынке Украины, определены взаимоотношения продавцов и покупателей на финансовом рынке; проанализирован круговорот финансовых ресурсов на финансовом рынке Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: банки, страховые организации, финансовый рынок, рынок финансовых услуг, финансовые институты.

ANNOTATION. The role of banks and insurance companies in the financial market of Ukraine defines the relationship between buyers and sellers in the financial market cycle analysis of financial resources in the financial market.

Keywords: banks, insurance companies, financial market, financial services, financial institutions.

Постановка проблеми. Розвиток фінансової системи в сучасних умовах відбувається на фоні поступової універсализації напрямів роботи майже всіх суб'єктів фінансового ринку. Забезпечення ефективного функціонування ринку фінансових послуг неможливе без побудови раціональних і тісних взаємозв'язків між банками та страховими організаціями, як найактивнішими фінансовими посередниками з точки зору масштабності їх діяльності. Ринок фінансових послуг функціонував на дезінтеграційному етапі до кінця минулого століття. Банки та страхові організації здійснювали діяльність у виключно спеціалізованих сегментах фінансового ринку, реалізуючи при цьому притаманні тільки їм специфічні функції. Проте саме в цей період почали формуватися об'єктивні передумови зближення банківського та страхового ринків.

Стабільність і динамічний розвиток вітчизняної економіки в значній мірі залежить від стану банківського і страхового сегментів фінансового ринку, а також від обґрунтовано побудованої системи їхніх взаємовідносин. Така система потенційно забезпечує ефективний вплив на сукупні фінансові потоки, фінансову стійкість банківських і страхових установ та якість їх послуг. Сталий і позитивний характер розвитку фінансового ринку приводить до того, що його суб'єкти, цілком ґрунтовно обмежені у своїй специфічній діяльності законодавством, поступово розробляють і впроваджують сумісні послуги і продукти, які свідчать про активізацію інтеграційних процесів у їхній діяльності. Зближення банків і страхових організацій як найвпливовіших і потужних учасників фінансового ринку не є новим, проте в контексті останніх світових тенденцій набуває все більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ринкових умовах інтеграція фінансових інститутів є закономірним явищем і викликає науковий інтерес та активно обговорюється у вітчизняній і зарубіжній літературі. Дослідженню окремих аспектів ролі банків і страхових організацій на фінансовому ринку присвятили свої праці науковці та практики, зокрема: Р. Арутюнян, В. Базилевич, О. Барановський, О. Гаманкова, І. Габідулін, М. Діба, О. Залетов, М. Клапків, Ю. Клапків, О. Кнейслер, В. Корнєєв, С. Осадець, О. Мороз, Л. Примостка, А. Пересада, Р. Пікус, В. Тринчука, В. Фурмана, В. Федосов, В. Шелудько та ін. Науковці вбачають в інтеграції фінансових інститутів банківських і страхових установ, один із найбільших проявів ринкових відносин, вони підкреслюють, що інтеграція супроводжується поси-

ленням їхнього впливу на розвиток фінансового ринку, який забезпечує фінансування реального сектора економіки через залучення інвестицій, здійснення платежів і перерозподіл капіталів.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі банків і страхових організацій на фінансовому ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потрібно зазначити, що незважаючи на широке застосування, використання терміну «фінансовий ринок», у науковій літературі однозначного трактування цього поняття також не існує. В «Енциклопедії банківської справи» фінансовий ринок визначається як «сфера грошових відносин, що виникають у процесі купівлі продажу фінансових активів як зобов'язань економічних суб'єктів один перед одним щодо сплати боргів і доходів. Фінансовий ринок є зворотною стороною економічного явища, що називається грошовим ринком» [1, с. 680]. На наш погляд, це визначення недостатньо повно розкриває сутність фінансового ринку, оскільки складовою сучасного фінансового ринку є частина ринку банківських металів, які не відносяться до грошового ринку.

На нашу думку, найповнішим є визначення поняття фінансового ринку, що наводить В. Шелудько, яка розглядає його як «систему економічних і правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів. Суб'єктами цих відносин виступає держава й ті, хто бажає передати в користування вільні фінансові ресурси, ті, які потребують інвестицій і фінансові посередники, які на стабільній, впорядкованій основі забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів серед учасників ринку [2], якими є фінансові інститути, а саме, банки і страхові організації.

Усі господарюючі суб'єкти стикаються саме з фінансовим ринком, саме на ньому шукають необхідні для себе грошові кошти або отримують додатковий дохід від вдалого інвестування тимчасово вільних коштів. У процесі господарювання у одних суб'єктів виникає потреба в коштах для розширення їх діяльності, а у інших — накопичуються заощадження. Розподіл коштів відбувається за допомогою формування фондів: централізованих (що є власністю держави) і децентралізованих (що належать суб'єктам виробництва).

Фінансовий ринок — є місцем купівлі-продажу фінансових ресурсів і сукупністю інститутів, які забезпечують їхній обіг, тобто сукупність соціально-економічних відносин у сфері трансформації недіючих коштів у позиковий капітал через кредитно-

фінансові інститути на підставі попиту і пропозиції. Взаємовідносини продавців і покупців на фінансовому ринку розглядають через призму ВВП, що перерозподіляється (рис. 1).

Рис. 1. Взаємовідносини продавців і покупців на фінансовому ринку

В економіці постійно відбувається кругообіг фінансових ресурсів, суб'єктами якого є домашні господарства (господарства громадян та їхній родин), підприємства, держава і різні фінансові інститути-посередники (рис. 2).

Рис. 2. Кругообіг фінансових ресурсів на фінансовому ринку

Аналізуючи фінансовий інститут «банк-страхова організація», на нашу думку, можна акцентувати увагу на тому, що банківська діяльність є первинною, а страхова — вторинною, захисною і допоміжною. Саме в такому контексті на нашу думку потрібно розглядати економічні передумови інтеграції банків і страхових компаній, оскільки їх співпраця обумовлена спільними функціями (інвестиційною для банку і ризиковою для страхової організації). Сутнісна природа цих фінансових інститутів має бути підкріплена визначенням переваг від здійснення таких відносин для

кожного з учасників, оскільки в результаті виграють обидві сторони.

Основні переваги взаємодії банку зі страховою організацією:

- диверсифікація фінансових ризиків, через страхування ризику непогашення кредиту, предмет застави, життя позичальника або гаранта, кредитних карток, страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту, страхування депозитів тощо;

- підвищення дохідності і продуктивності банківської діяльності через надання нових послуг (страхових). Введення нових продуктів пояснюється жорсткою конкуренцією між банківськими установами у поєднанні зі зниженням доходів (поява великих іноземних компаній як у банківському, так і страховому секторі економіки, що спричиняє зниження прибутковості операцій для установ резидентів), що сприяє підвищенню адміністративних і маркетингових витрат;

- продаж страхових продуктів через банківські відділення дозволяє отримати банкам певні бонуси, зокрема комісію від продажних страхових продуктів; використання частини резервів страховика у формуванні пасивів банку (відкриття страховою компанією депозитного рахунку у банку-партнері, як обов'язкова умова акредитації; підвищення продуктивності праці та економічних знань персоналу банку за рахунок розширення спектру послуг, що надаються;

- створення такого банку, який надаватиме весь спектр фінансових послуг, у тому числі і страхових. Банки матимуть можливість реалізувати страхові продукти на основі договорів зі страховими компаніями. Згідно з п. 2.6 «Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій», банкам забороняється діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі (крім реалізації пам'ятних, ювілейних, інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника.

Підвищення продажів через поєднання банківських страхових продуктів, які надаються «в одному вікні», що зручно перш за все споживачу. Надання банками, поряд із класичними видами банківських операцій, страхових послуг клієнтам привело до того, що у Франції, наприкінці 90-х років XX ст. близько 60 % полісів реалізовувалися через банки. Деякі регіональні банки Японії надаючи канали збуту для страхових компаній контролюють до 50 % місцевих фінансових послуг [3]. Перешкоджання відтоку клієнтів до конкурентів через поєднання інформації про клієнтську базу та страхової організації. Єдине інформаційне поле дозво-

ляє формувати коло постійних клієнтів, знизити ризики як страховика, так і банку.

Пропонуючи продукти зі страхування життя, банк має можливість управляти довгостроковими відносинами зі своїми клієнтами, що перешкодить їх відтоку до конкурентів.

Основні переваги для страхових організацій:

- збільшення обсягів продажів, як результат обов'язкового страхування предмету застави при наданні кредиту в банку, а також використання інших видів страхування як обов'язкової умови надання банківських послуг;

- зростання доходів за рахунок використання для продажу страхових продуктів мережі банківських відділень, які знаходяться на територіях, де відсутні пункти продажу страховика;

- розширення клієнтської бази та доступ до різних соціальних груп, які є клієнтами банку;

- розширення асортименту послуг, що надаються;

- зниження собівартості трансакцій між партнерами.

Сьогодні сучасний комерційний банк здатний запропонувати своїм клієнтам до 200 видів різноманітних банківських продуктів і послуг. Найбільша функціональна сфера діяльності комерційних банків — посередництво в кредиті. Комерційні банки виконують роль посередників між господарськими одиницями і секторами, що накопичують тимчасово вільні грошові кошти, і тими учасниками економічного обороту, які тимчасово потребують додаткового капіталу. Банківські кредитні операції підрозділяються на дві великі групи: активні, коли банк виступає в особі кредитора, видаючи позики; пасивні, коли банк виступає в ролі позичальника (дебітора), залучаючи гроші від клієнтів та інших банків на умовах платності, терміновості, поворотності.

Сучасне страхування надає надійні та гарантовані фінансові джерела покриття збитків від різних несприятливих ситуацій: нещасних випадків, стихійних лих, техногенних аварій та інших непередбачених подій. Тому підвищення ролі банків і страхових організацій у розвитку ринку фінансових послуг полягає у забезпеченні ефективного розміщення наявного капіталу шляхом акумуляції та розміщення фінансових ресурсів індивідуальних інвесторів. Ця роль реалізується у результаті виконання ними певних функцій. Серед найважливіших спеціалізованих функцій комерційних банків у ринковій економіці науковці вважають:

- акумуляцію і мобілізацію грошового капіталу;

- посередництво в кредиті;

- проведення розрахунків і платежів у господарстві;
- створення платіжних засобів;
- організацію випуску і розміщення цінних паперів;
- консультативне обслуговування клієнтів.

Для страховиків найважливішими функціями є:

- формування спеціалізованого страхового фонду грошових коштів;
- відшкодування збитку і особисте матеріальне забезпечення громадян;

- попередження страхового випадку і мінімізація збитку.

Функції банків і страхових організацій можна умовно поділити на дві групи:

- по-перше, це функції, що в цілому характеризують їх як фінансових посередників;
- по-друге, це специфічні функції, що характерні виключно або банкам, або страховим організаціям.

Висновки з проведеного дослідження. Реалізуються вказані функції при виконанні фінансовими посередниками своїх операцій. Таким чином, економічною основою взаємодії банків і страхових компаній є наявність у них загальних і специфічних функцій. Загальними функціями, як для банків, так і для страхових організацій, є функція посередництва у формуванні інвестиційних ресурсів і функція їх капіталізації. Банки, як відомо, інвестують залучені тимчасово вільні грошові кошти підприємств і населення, при цьому таке залучення здійснюється за допомогою різних видів депозитів на платній основі, з обов'язковим еквівалентним поверненням. Страхові організації є фінансовими посередниками контрактного типу, характер залучення ними коштів має такі специфічні риси, як відсутність еквівалентного, обов'язкового і адресного повернення залучених грошових коштів. Страхові організації відрізняються відносно стійким приростом грошових коштів від утримувачів страхових полісів, що дозволяє розміщувати їх у довгострокові цінні папери. Крім того, інвестиційна діяльність страхових організацій може бути забезпечена банківською системою: страхові організації розміщують свої страхові резерви в банках, одержуючи певні процентні доходи, а банки їх розміщують в активні операції також з метою одержання доходів. У результаті банки, сплачуючи відсотки по вкладених коштах, забезпечують капіталізацію фінансових ресурсів страхових організацій, тобто сприяють виконанню страховими організаціями загальної з банками функції — капіталізації.

Література

1. Енциклопедія банківської справи України / за ред. С. Стельмаха. — К.: Молодь, Ін Юре, 2001. — 680 с.
2. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч.посіб. — К.: Знання—Прес, 2006.
3. Клапків Ю. Банковстрахування: нові виклики та можливості / Тринчук В. // Страхова справа. — № 3(31). — 2008.
4. Корнєєв В. В. Банківське посередництво на ринку фінансових послуг // Корнєєв В.В. // Економіка України. — 2002. — №6. — С. 16—23.
5. Кожєвников И. Н. Взаимоотношения страховых организаций и банков. — М.: Анкил, 2005. — 112 с.
6. Козлова Е. Система комплексной защиты от рисков ипотечного жилищного кредитования // Страховое дело. — 2007. — №2. — С. 32—36.

Статтю подано до редакції 04.10.2012 р.

УДК 369.012

Димніч О.В., асистент кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ В СИСТЕМІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена аналізу проблем і перспектив діяльності недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: пенсійне забезпечення; недержавний пенсійний фонд, страхова компанія зі страхування життя.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена анализу проблем и перспектив деятельности негосударственных пенсионных фондов в системе пенсионного обеспечения Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: пенсионное обеспечение; негосударственный пенсионный фонд, страховая компания по страхованию жизни.

ANNOTATION. This article is devoted to analyze of the problems and prospects of private pension funds' activity in frames of Ukrainian pension system.

KEYWORDS: pensions; private pension fund; life insurance company.